

Художник життя народного

*До 185-ї річниці від дня народження
видатного українського письменника*

І.С. Нечуя-Левицького

(25.11.1838 - 02.04.1918)

І. С. Нечуй-Левицький. Фото 60-х років.

“Іван Нечуй-Левицький – се великий артист зору, колосальне, всеобіймаюче око України”, – так написав Іван Франко, про видатного українського письменника, який увійшов в літературу, як автор неповторних та оригінальних перлин словесності, а ще відверто засуджував зросійщення України. “Микола Джеря”, “Кайдашева сім’я”, “Бурлачка”, “Причепа”, “Хмари”, “Над Чорним морем”, “Князь Єремія Вишневецький”, “Гетьман Іван Виговський” – це тільки невеличка частина спадщини, що лишив по собі літератор. Та на цьому здобутки письменника не закінчилися, Нечуй-Левицький – один із перекладачів Біблії українською мовою (спільно з Кулішем і Пулюєм).

Іван Семенович Левицький (справжнє ім’я письменника) народився 25 листопада 1838 року на Черкащині. Його батько, сільський священик, був людиною передових поглядів, мав величезну бібліотеку, власним коштом звів сільську школу. Саме тут його син навчився основам письма та складання слів. Змалечку хлопця цікавила історія України, а набирався цих знань із батькової книгозбірні.

У 7 років Івана відправили здобувати освіту до Богуславського монастиря, де він опанував латину, грецьку та церковнослов’янську мови. Знання давалися легко, і в 14-річному віці вступив до Київської духовної семінарії, де й провчився майже шість років. У цей період юнака захоплювали твори Тараса Шевченка, Миколи Гоголя та Олександра Пушкіна, а ще читав європейських письменників і філософів. Водночас сам вивчав французьку й німецьку.

По закінченню академії отримав звання магістра, але від церковної кар’єри відмовився. Натомість пішов вчителювати до Полтавської семінарії, де читав історію, географію та літературу.

Окрім педагогіки Іван починає пробувати свої сили в письменстві. У 1860-му написав комедію і повість “Жизнь пропив, долю проспав” та “Наймит Яріш Джеря”. Трохи

згодом з-під пера вийшли “Дві московки” та Панас Круть”. У львівському часописі “Правда” опублікували його статтю “Світогляд українського народу в прикладі до сьогочасності”.

Після Полтавської семінарії Левицький викладав у жіночих гімназіях Каліша та Седлеця в Королівстві Польському. Та після Січневого повстання 1863-го (друге польське повстання проти Російської імперії за відновлення Речі Посполитої, яке охопило також Волинь і Правобережжя, де було багато польського населення й закінчилося поразкою) розгорнулася тотальна русифікація. Іван, як викладач російської мови, проти своєї волі, став русифікатором того краю. Болісно переживаючи це, просився до іншого місця роботи, спочатку отримував відмови, та зрештою, виїхав до Кишинєва.

У чоловічій Кишинівській гімназії продовжив свою педагогічну діяльність. Водночас створив гурток небайдужих педагогів, які збиралися таємно для обговорення назрілих проблем національного і соціального життя прогресивно настроєних учителів, які на таємних зібраннях обговорювали гострі національні та соціальні проблеми. Саме у Кишинєві Левицький став активно популяризувати українську літературу, за що потрапив на олівець жандармерії.

У 1874-му народилися роман “Хмари”, драми “Маруся Богуславка” та “На Кожум’яках”. За чотири роки з’явилися неперевершені твори “Микола Джеря”, “Кайдашева сім’я”, “Бурлачка” тощо.

“... се переважно буденна мова українського простолюддя, проста, без сліду афектації, але проте багата, колоритна і повна тої природної грації, якою вона визначається в устах людей з багатим життєвим змістом. З огляду на високоартистичне змалювання селянського життя і добру композицію повість належить до найкращих оздоб українського письменства”, – так охарактеризував Іван Франко “Кайдашеву сім’ю”.

Провівши понад 10 років у Кишинєві, Левицький повернувся до України, і перебрався до Києва, де присвятив себе літературі. Тут він створив низку оповідань, повістей, нарисів тощо.

Але тоді твори українською мовою не надто цінувалися й заробітки на цій ниві були незначними. Тому до кінця життя письменник прожив у злиднях, в малесенькій квартирі. Єдине що міг дозволити собі Левицький – поїздки до родичів у село чи Білу Церкву, і то лише раз на рік, влітку. Та це не завадило Іванові творити свої шедеври. Іван Семенович адаптував українською чверть Біблії (перший повний переклад Біблії українською мовою здійснив Пантелеймон Куліш. Свою працю він розпочав у 1860 роках, а 1869-му до нього приєднався Іван Пулюй. Але загадкова листопадова пожежа 1885-го в Ганніній Пустині стала трагічною сторінкою в історії української Біблії, під час пожежі згорів рукопис перекладу Старого Заповіту. Перекладачам знову довелося працювати над перекладом від самого початку. Завершив переклад уже після смерті Куліша Пулюй разом із Нечуєм-Левицьким), але видання й продаж українського варіанту Святої книги був заборонений в Російській імперії. Тому вперше її надрукували у Відні 1903 року.

Нечуй-Левицький пережив більшовицьку вакханалію лютого 1918-го в Києві, став свідком повернення Української Центральної Ради та вступу німецьких військ, які прийшли в Україну на її запрошення. 30 березня 1918 Мала Рада Української Центральної Ради ухвалила законопроект про призначення довічної пенсії Нечую-Левицькому (йшлося про 200 карбованців щомісяця). Але виплатити її не встигли, бо вже 2 квітня о 10-й годині ранку він помер у Дегтярівському шпиталі для одиноких людей. Похований на Байковому кладовищі.

“Придивляйтесь до народного життя, помічайте типи селян, розпитуйте про всілякі сільські історії, і таким сама повість наскочить на вас, а чого не вистачить, то покличте на допомогу силу творчості, бо саме життя рідко коли дає цілу повість. Треба життя пропустити через свою душу”, – так писав Нечуй-Левицький.

*Мар'яна Шевелева блог «Український інтерес»
<https://uain.press/blogs/1092198-1092198>*

Цікаві факти з життя Івана Нечуя-Левицького

Найвідоміші твори Нечуя-Левицького: «Дві московки», «Бурлачка», «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Шевченкова могила» та інші.

Майбутній письменник народився 25 листопада 1838 року в Стеблеві на Черкащині в родині потомственого священика. Батько був суворий і темпераментний, проповідник і просвітител, шанував козаччину й Шевченка. Мати неписьменна, але чутливої душі: не могла дослухати до кінця життя якогось святого й плакала, а малий Іван услід за нею. Коли Івану йшов 13-й рік, його мати померла. Вона двічі народжувала двійню і це підірвало її здоров'я.

Перші ази науки хлопчина здобув у батьковій школі, яку той організував для сільських дітей. Проте ця школа проіснувала недовго. Пан-управитель закрив її, пояснюючи це тим, що не буде кому працювати на полі, якщо всі мужики стануть грамотними.

Початок його літературної діяльності припав на ті роки, коли писати українською мовою було заборонено. Письменник згадував, що про його літературні спроби рідною мовою, підписані псевдонімом «І. Нечуй», не знали навіть товариші, з якими він жив на одній квартирі, не знав і батько.

Він самостійно вивчав німецьку й французьку мови, опанував латинську, грецьку та церковнослов'янську мови.

Сам Іван Нечуй-Левицький ніколи не був одружений, мав реноме відлюдника.

Іван Нечуй-Левицький в Києві мешкав у флігелі на вулиці Новоєлизаветинській . У дворі був садок, невеликий ставок і пасіка. Тут він прожив до 1909 року, коли дім знесли.

Нечуй-Левицький був досить дивакуватим, наприклад, завжди ходив з парасолькою. Він був надзвичайно пунктуальним. Щодня, у визначений час, ішов гуляти одним й тим самим маршрутом: до Володимирської вулиці, потім до фунікулера й назад Хрещатиком додому, завжди під парасолькою.

Спати лягав рівно о десятій, навіть із власного ювілею пішов спати, не дослухавши вітальних промов.

Іван Нечуй-Левицький зовсім не вживав спиртного. Дуже не любив суперечок: хворів по два тижні, після того як доводилося з кимось посваритися.

Про нього в Києві ходили анекдоти: що журнали читав не регулярно, а весь комплект наприкінці року, і потім переказував усім старі новини з тих журналів

25 років віддав Нечуй-Левицький педагогічній праці. Він мав неабиякий вплив на молодь, пояснював учням, серед яких було чимало українців, що минуле народу не слід забувати.

Категоричним був щодо правопису: “Писати треба так, як люди говорять!”. Тому не терпів літеру “ї”, писав не “їх”, а “йих” і т. ін. У заповітах вимагав, щоб так його друкували “на віки вічні”. Правописні нововведення вважав “галицькою змовою”. Нагадував інквізитор, готового спалити й власні книжки, якщо там буде єресь: “Хай краще згорять, ніж з отаким правописом!”.

Живу мову він знав. Помічав русизми, полонізми й будь-які іншомовні впливи й уникав їх. До речі, вираз “старанно уникав” вважав польським: “Я сказав би: падковито одмикував — це чисто народний київський вираз”. Казав не “негативне”, а “відкидне”, не “позитивне”, а “покладне”.

Самотній холостяк ніколи особливо не дбав про гроші, витрачаючи все на книги, які в кінці життя виявилися нікому не потрібними.

Джерело: <https://dovidka.biz.ua/ivan-nechuy-levitskiy-tsikavi-fakti>

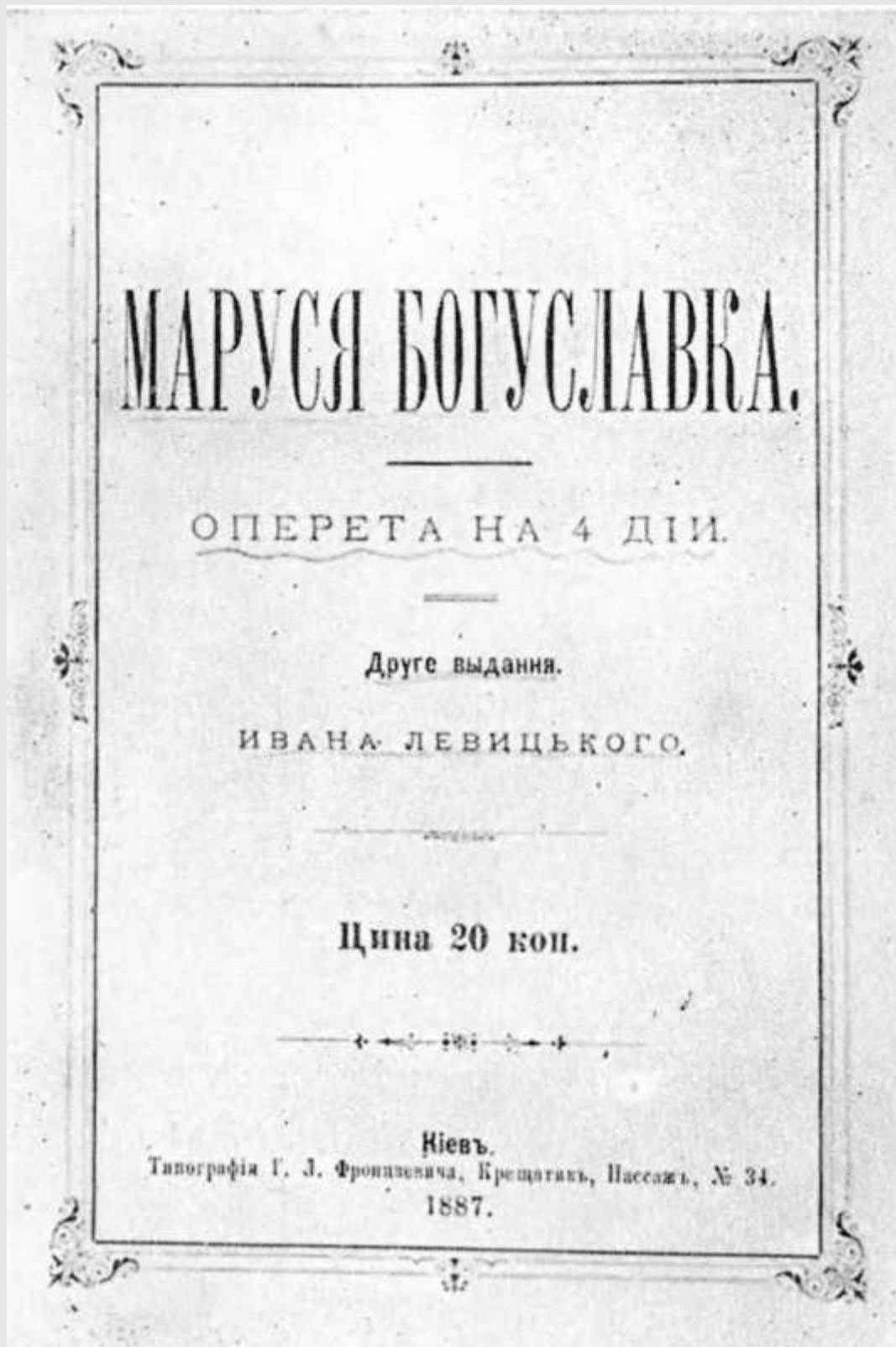

Прижиттєві видання творів Івана Семеновича Нечуя-Левицького

Обкладинка альманаху «Нива» (1885),

Обкладинка другого видання драми

«Маруся Богуславка», 1887 р.

Старосвітські батюшки та матушки

БІДА

Бабі Парасці Гришисі.

Оповідання

І. Жечуя-Левіцького.

КИІВЪ.

Типографія И. И. Чоколова. Фундуклізвська ул. д. № 22.

1909.

Обкладинка оповідання

«Біда бабі Парасці Гришисі», 1909 р.

Високоповаганому Добродієві
Шванові Франкові, маляр-
шові по кращій літературно-го-
родній мові од усього Серця
ІВАНА ЛЕВИЦЬКОГО.

1890 р.
17 декабря
Київ.

ТОМЪ I.

автор

КАЙДАШЕВА СІМ'Я.

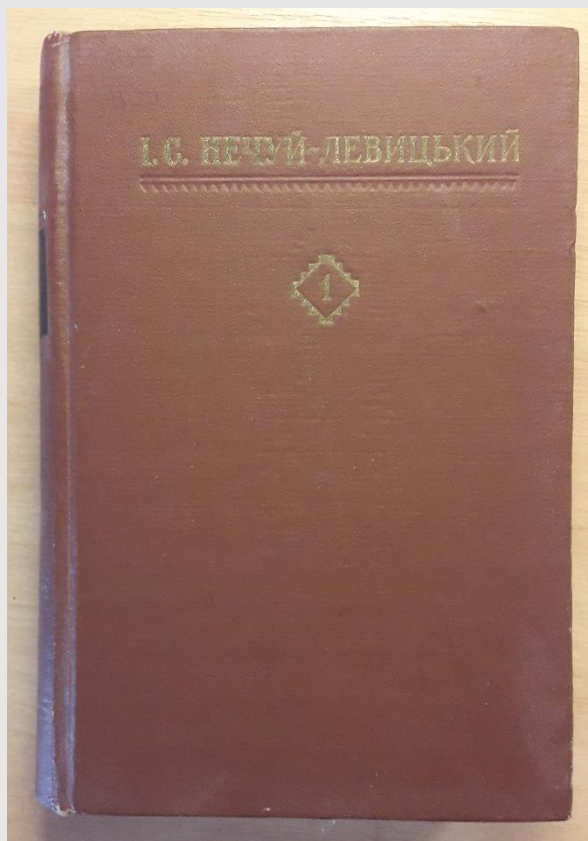
ПОВІСТЬ.

КИЄВЪ.
Типографія Г. Л. Фронцкевича, Крещатикъ, Пассажъ, № 34.
1887.

**Титульний аркуш першого видання
повісті «Кайдашева сім'я», 1887 р.**

Книги письменника, які зберігаються в бібліотеці ОІППО

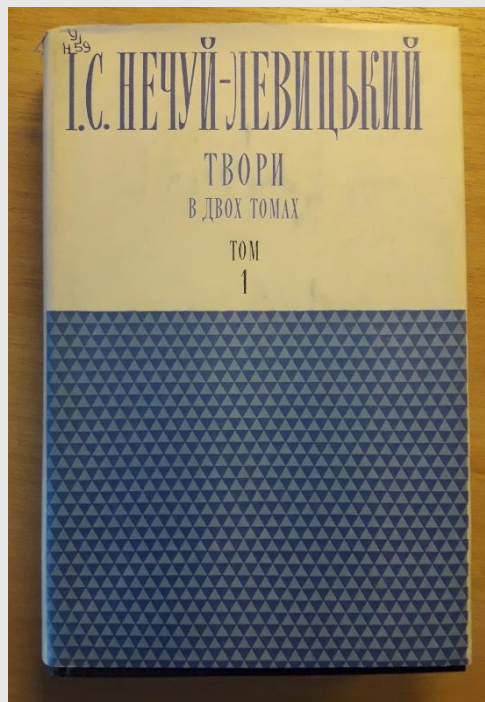
Нечуй-Левицький І.С. Твори: в 4 т. / І.С. Нечуй-Левицький; вступ. стаття академ. АН УРСР О.І. Білецького; підгот. текст. та прим. М.П. Пивоваров. –К.: Державне видавництво художньої літератури, 1956

Т.1: Повісті та оповідання. – 1 л. портр. -- 635 с.

Т.2: Оповідання. Повісті. Нариси. Драматичні твори. – 536 с.

Т.3: Повісті та оповідання. Драматичні твори. – 502 с.

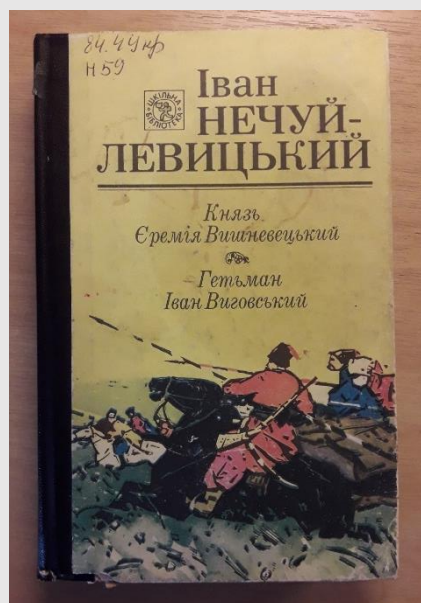
Т.4: Оповідання. Повісті. Нариси. – 598 с.

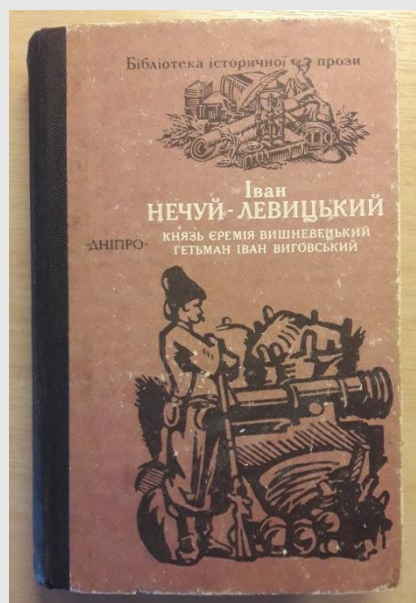
Нечуй-Левицький І.С. Твори: у 2 т. / І.С. Нечуй-Левицький; вступ. стаття Н.Є. Крутікової, підгот. текст. та прим. М.С. Грицюті. – К.: Дніпро, 1977. – Т.1-2

Непочаті рудники. Твори І.С. Нечуя-Левицького: в 2 кн. : навчальний посібник / упоряд., передм. та комен. Ю.Ф. Яримиша. – К.: Грамота, 2003. – (Серія «Шкільна бібліотека»). – Кн.1-2.

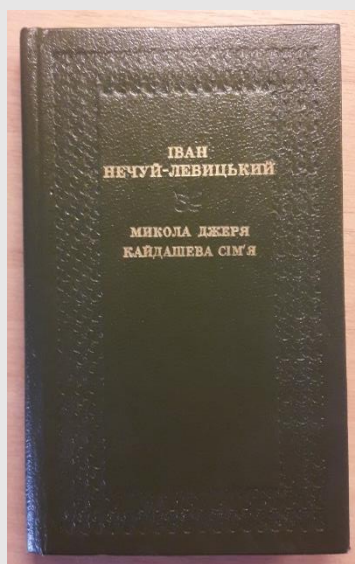
1.

2.

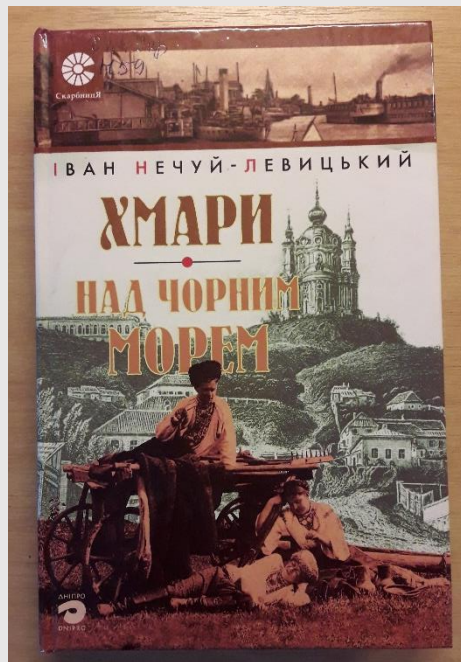
Дві книги вийшли в Києві у різних видавництвах: «Веселка» та «Дніпро»

1. Нечуй-Левицьки І.С. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський : історичні романи . Для старш шкільн. віку / Упоряд., передм., прим. Р. Міщук; худож. оформл.: З. Волковинської, М. Чернокапського. – К.: Веселка, 1996. – 542 с.: іл. – (Серія «Шкільна бібліотека»).
2. Нечуй-Левицький І.С. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський : історичні романи / І.С. Нечуй-Левицький; упоряд, авт. передм. та приміт. Р.С. Міщук. – К.: Дніпро, 1991. –510 с.

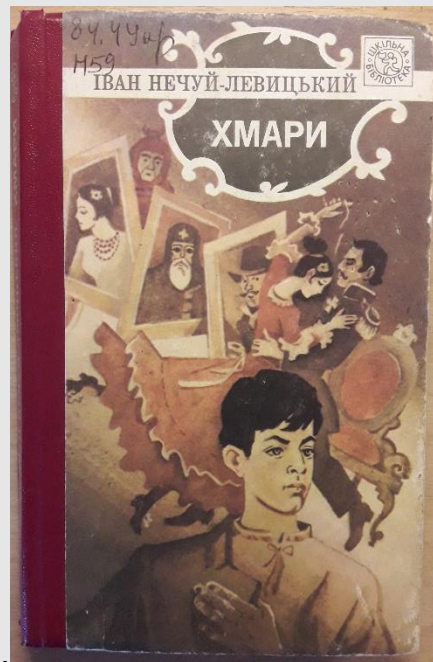

Нечуй-Левицький І. Микола Джеря. Кайдашева сім'я: повісті І.С. Нечуй-Левицький; ред. колег.: О. Гончар, П. Загребельний, Б. Олійник [та ін.] ; вступ. таття Н.Є Крутікової, ілюстр. О. Лисенко. – К.: Дніпро, 1987. –351 с.: іл. – (Серія «Б-ка укр. класики «Дніпро»).

1.

2.

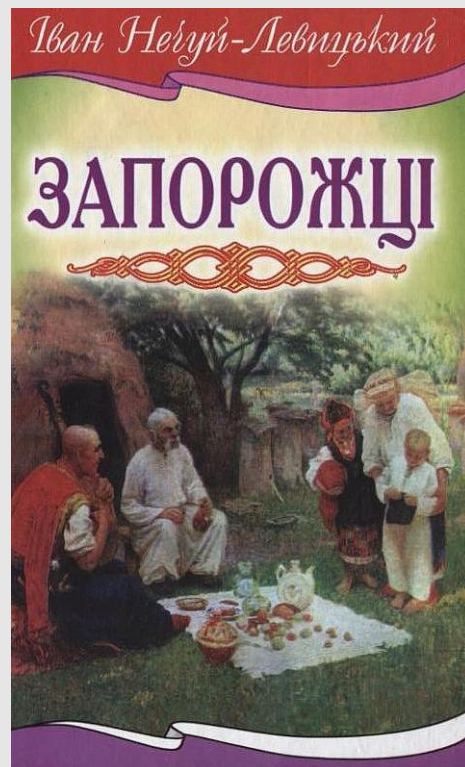
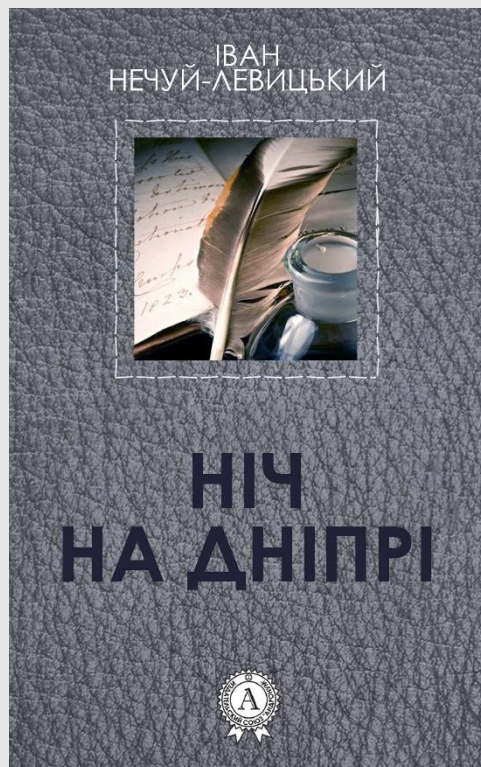
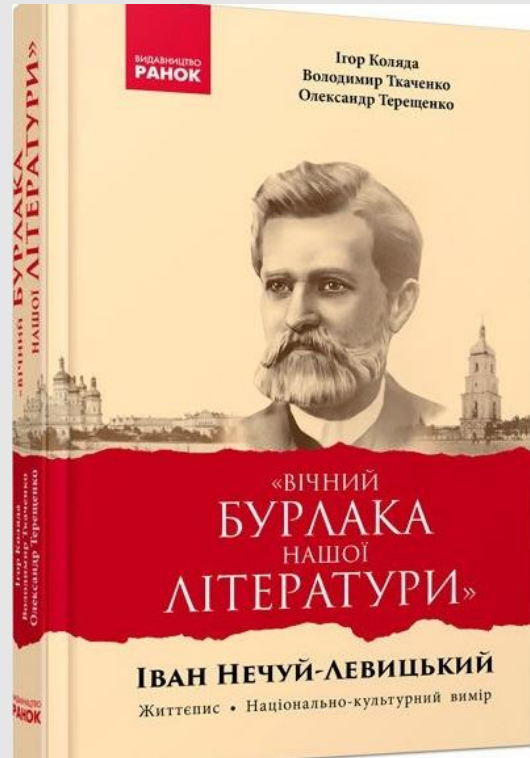
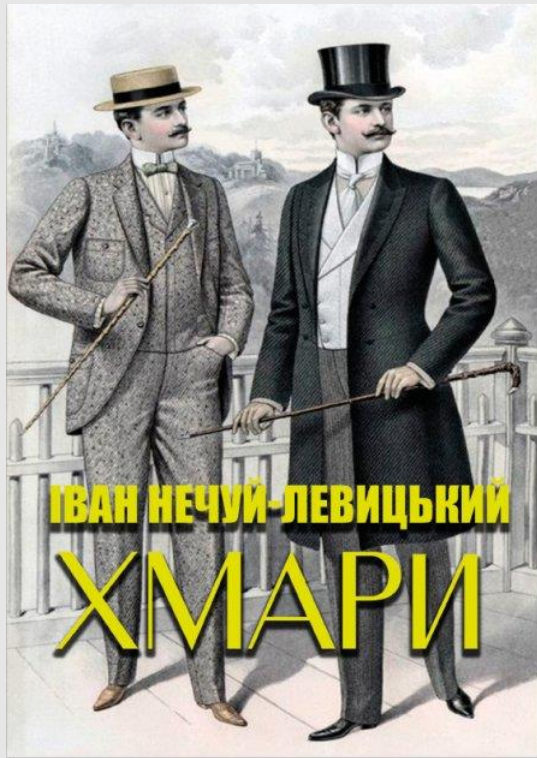
1. Нечуй-Левицький І. Хмари. Над Чорним морем : повісті / І. Нечуй-Левицький. – К.: Дніпро, 2004. – 552 с. – (Серія «Скарбниця»).

2. Нечуй-Левицький І. Хмари: повість. Для стар. шк. віку / І. Нечуй-Левицький; передм. В. Шевчука, прим. В. Пипченко; худож. оформл. М. Пшінки. – К.: Веселка. 1993. – 375 с.: іл. – (Серія «Шкільна бібліотека»).

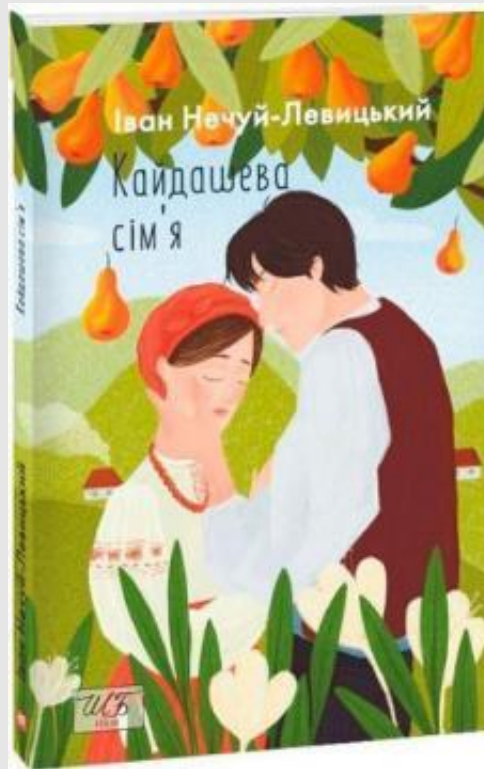
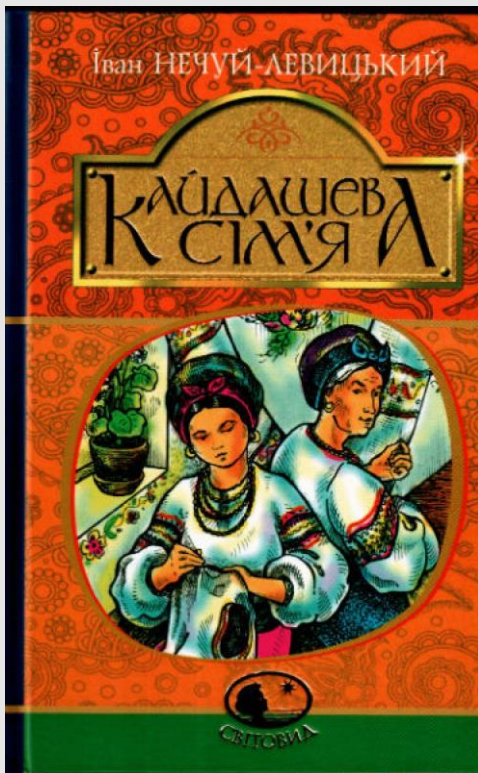
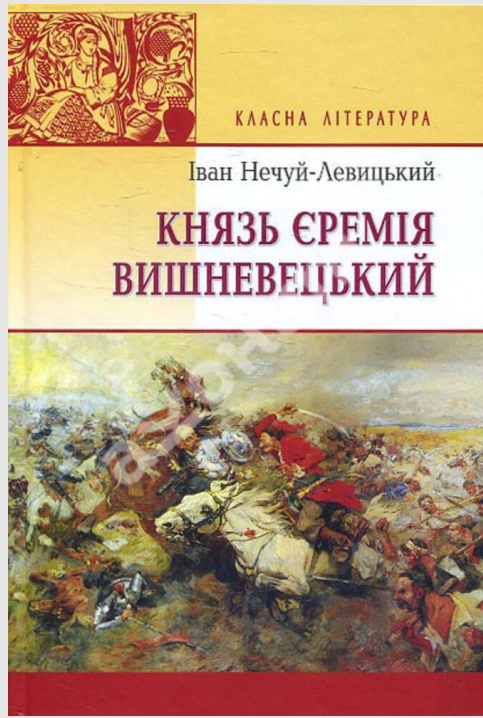
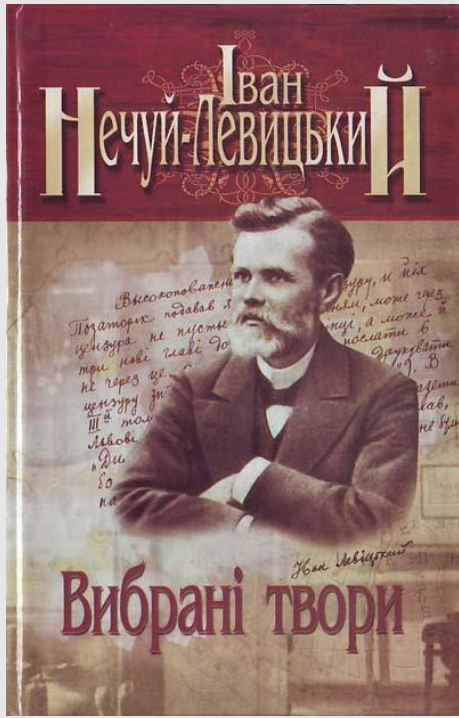

Нечуй-Левицький І.С. Микола Джеря: повість / І.С. Нечуй-Левицький; упоряд., післямов., приміт. М.С. Грицюті. – К.: Дніпро, 1978. – 166 с.: іл., гравюр., кольор. обклад.

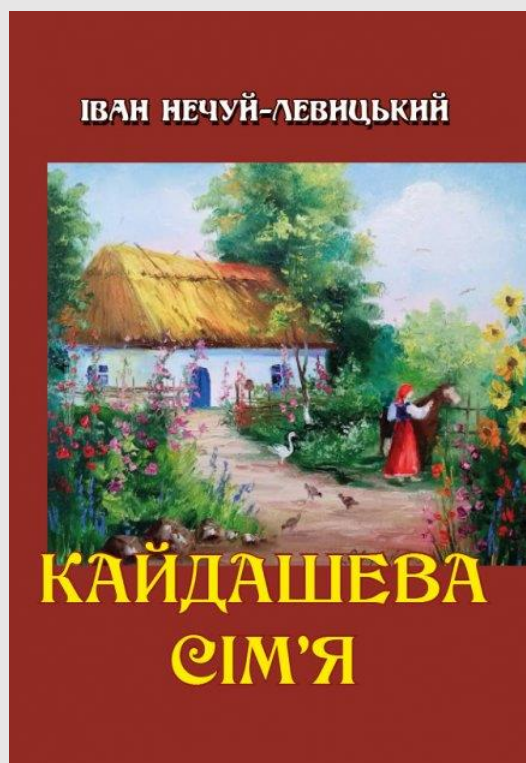
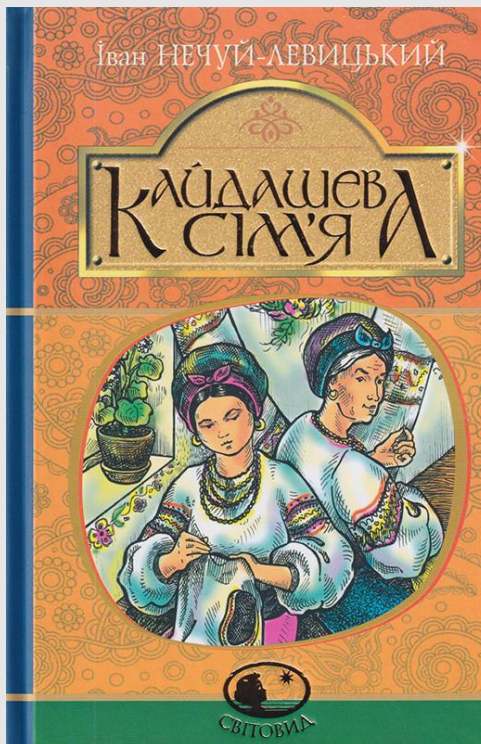
Сучасні друковані та електронні книги письменника, які читач може знайти у книгарнях та бібліотеках України

Бібліотека ОІППО

Листопад 2023 р.